

EL ÀNGEL DEL CAMPANAR DEL VENDRELL: ARTESANS, DAURADORS - 1784

RESUM

Estudi a l'entorn dels artistes que van fer possible al segle XVIII l'emblemàtica figura del campanar de l'església parroquial de Sant Salvador del Vendrell.

ABSTRACT

A survey on the environment of artisans that made it possible to create the emblematic belfry statue in El Vendrell's parish church of Sant Salvador in the 18th century.

INTRODUCCIÓ

L'àngel del campanar de l'església del Vendrell és una de les figures caracteritzades com a àngels-penell que han coronat i coronen encara els cloquers de cinc municipis del Gran Penedès i que han caracteritzat precisament aquest element decoratiu com un símbol d'identitat propi.

Per ordre d'antiguitat és Vilanova la primera ciutat penedesenca que va col·locar un penell figurant un àngel al campanar de la parròquia de Sant Antoni ja l'any 1705, figura que va perdre fins a l'any 1936. Vilafranca coronava el campanar de la parròquia de Santa Maria l'any 1775 amb una figura de les mateixes característiques, que va perdurar fins a l'any 1988. El Vendrell coronava el campanar de la seva església parroquial l'any 1784 també amb la figura d'un àngel, que encara avui, al cap de 214 anys, aconsegueix el rol per al qual va ésser dissenyat per l'argenter Josep Romeu a final del segle XVIII. Masllorç incorporava també el seu àngel-penell dalt del seu campanar l'any 1855, figura que encara avui resta en actiu. També Albinyana va incorporar-se l'any 1866 a la penedesenca "ruta dels àngels", tot coronant el campanar de l'església de Sant Bartomeu amb un nou penell alat, que va restar en actiu fins a l'any 1990. En aquestes darreres dues dècades hem assistit a canvis en algunes d'aquestes figures. Així l'àngel vilafranquí de 1775 era substituït el 31 de juliol del 1988 per un de nou de les mateixes característiques. Albinyana substituïa el 16 d'abril del 1990 l'antiga figura de 1866 per una de nova feta a partir d'un motlle de l'àngel vell. Finalment Vilanova col·locava, el 27 de juliol de 1996, damunt de l'esfera del campanar de Sant Antoni un nou àngel que recordava el de 1705, malmès l'any 1936. L'àngel vendrellenc és avui la figura degana de tota aquesta imatgeria del coure que resta encara en actiu, complint el doble rol per al qual va ser ideat ara fa més de dos segles per tres artistes del nostre Penedès.

LA FIGURA

L'església parroquial de Sant Salvador del Vendrell fou edificada entre els anys 1732 i 1739. Les obres s'iniciaren el 13 de juny de 1732 i la benedicció de l'obra es va fer el 25 d'agost

de 1739.⁽¹¹⁾ Tot i això, la construcció va continuar durant deu anys i, amb data de 7 de juliol de 1749, hi ha constància d'una segona llicència episcopal per beneir la "part anterior nova del temple".⁽¹²⁾ Les obres del campanar s'allarguen encara durant 35 anys més. El 4 d'abril de 1764, el mestre de cases tarragoní Jordi Miralles fa la visura de l'obra feta fins aquell moment per l'empresari Pere Campets. Miralles denuncia tota una colla de serioses irregularitats. Una segona visura porta data de 4 de juny del 1764 a càrrec del citat Miralles i Marc Trius, mestre de cases vilafraquí. Aquest informe reafirma l'existència d'irregularitats en l'edificació.⁽⁴¹⁾

Cinc anys després, al mes de juliol de l'any 1769, l'arquitecte tarragoní Joan Antoni Rovira projecta l'acabament del campanar.⁽¹³⁾⁽³⁶⁾ Una tercera fase de construcció documentada clou l'any 1777, amb la total edificació del segon cos; etapa que documenta Jaume Ramon "segons se desprèn de una inscripció que hi ha posada en lo sostre del segon pis".⁽³⁷⁾ La quarta fase s'inicià al voltant del 1783, quan la continuació de l'obra va a càrrec del mestre de cases barceloní Manuel Farré, juntament amb el també mestre de cases barceloní Pere Cañellas. Farré modificà el projecte inicial d'en Rovira i l'adaptà a les necessitats del moment.⁽¹⁴⁾ Pel que fa a la figura de l'àngel-penell, es desconeix, ara per ara, si ja figurava en el projecte inicial d'en Rovira o si bé fou afegit després amb la modificació realitzada a partir del 1783 per Manuel Farré. Cap a final de juliol del 1784, l'obra del tercer pis està gairebé enllestida. El dia 24 de juliol es beneeixen les dues campanes principals i són enlairades el dia 28 del mateix mes.⁽³¹⁾ El dia 6 d'agost, Festa Major de Sant Salvador, titular de la parròquia, és col·locat l'àngel al cim del cloquer, amb la qual cosa es dona l'obra definitivament per acabada.

A partir d'aquest moment la figura patirà tota una colla de mutilacions. L'any 1811 va perdre la cama dreta. L'any 1860 li va caure una de les ales, l'esquerra segons algunes fons,⁽¹⁾ la dreta segons d'altres.⁽³⁸⁾ Finalment, l'any 1885 va perdre l'altra ala, dreta per alguns⁽¹⁾⁽¹⁵⁾ o l'esquerra pels altres.⁽¹⁶⁾ Així va restar immòbil per espai de 43 anys.

L'historiador vendrellenc Jaume Ramon i Vidales, que és el segon investigador que s'interessa per la figura, el descriu com "una figura simpàtica, d'atinades proporcions, posat natural i d'un dibuix vigorós i relativament correcte, resultant en son conjunt una obra artística bastant recomanable [...] ab son curt i elegant ropatge tirat enrera, ab la mà esquerra apoyada a la cadera i la dextra extesa signant ab l'index la direcció del vent."⁽¹⁾⁽³⁷⁾ Ramon escriu això l'any 1870 i refà l'article l'any 1895, quan part de la figura està ja mutilada. Pel que fa a les mides, ens diu que la cama arronçada -que es guardava a la casa de la vila- fa quatre pams i mig (90 cm). Les ales -conservades al mateix lloc- fan set pams de llarg (1,40 m) per quatre pams d'amplada (80 cm). Pel que fa a l'alçada total, en base a les tres peces que té a l'abast, calcula una talla estimada entre els 16 i els 18 pams (de 3,20 m a 3,60 m); tenint en compte que la tradició diu que estès al terra agafava tota l'amplada del carrer del Racó, que ell amida en uns 20 pams (4 m). Per la seva part, Joan Álvarez, pioner en l'estudi de l'àngel, ja l'any 1866 n'estima una talla d'entre 18 i 20 pams (de 3,60 m a 4 m).⁽³⁸⁾

Quan l'any 1928 fou baixat i restaurat per primera vegada, consta que pesava 125,25 quilograms; l'alçada era de 2,93 m i les ales feien 1,66 m d'alçada per 0,71 m d'amplada.⁽¹⁵⁾⁽²²⁾

L'any 1958, en la segona restauració, es va amidar novament la figura el 24 de novembre al taller d'en Josep Grau, donant la següent fitxa tècnica: 140 quilos de pes, 2,80 m d'alçada. La cama recta feia 0,95 m. Les ales, 1,66 m. El dit index, 15 cm. El forat de l'eix, 88 mm.⁽¹⁵⁾

16 al 1er Topk Pupo Daurador de Vila Nova
 per haver dauat lo Anjal - - - - - 730. /
 17 al 1er Topk Roméu Teixanera y al
 1er Topk Dalmau Casanen per ha
 ver fer lo Anjal - - - - - 5000. /
 Quatre quantitat Confessiam haver 5940. /
 rebu del Sr Salvador Vallar obrer
 y per que contra fem lo q^u en lo
 Vendrell y Tercel Si da 1784
 Jph Roman Argenters Joseph Dalmau Caldarer
 Jph W. Roméu Teixanera
 Manuel Garcia m d'ocas
 per tots los dimes sobre anomenats y de sa
 voluntats fimo Jo Guipol i Magrina

Document on consta el cost, així com els noms i signatures dels artistes que obraren l'àngel del campanar del Vendrell al mes de juliol de 1784. (APV)

16. per las garras se han fer en ania
 a barcas lo Anjal a Vila Nova
 segons contra del compra - - - - - 1600 676
 16. al 1er Topk Roméu Teixanera
 de Vila Nova per haver fer en
 lo Anjal corona, archi vna, deu
 raltors lo dau y haver posar
 en lo gir una planca de fer
 no em lo gir a que no errada
 obligar en son contracta - - - - - 300. /
 Jph Roman Argenters
 16. per haver fer la Vidua en
 Vila y miss al 1er Topk Roméu

Document on consta un segon pagament fet a l'argenter vilanovi Josep Romeu pel seu treball en la figura de l'àngel. Agost de 1784. (APV)

Pel que fa al material amb què fou obrat, tant els autors més clàssics com Álvarez⁽³⁸⁾ i Ramon,⁽³⁷⁾⁽¹⁾ com els més actuals Inglès i Viñas⁽¹⁵⁾ parlen de planxa de coure. Ramon és l'únic que afegeix que la planxa estava pintada⁽³⁷⁾ i, encara, estofada.⁽¹⁾

Pel que fa a la iconografia, la figura es presenta dempeus, suspesa damunt d'una sola cama, l'esquerra, mentre que la dreta resta arronsada. El braç esquerre està amb nansa a la cadera mentre que el braç dret resta estès senyalant amb l'índex la direcció del vent. Les ales apareixen plegades. El vestuari és el d'un militar romà clàssic. De tot plegat es desprèn que l'argenter vilanoví Josep Romeu va prendre com a model per a la realització de l'àngel vendrellenc el que des de l'any 1705 coronava el campanar de l'església parroquial de Sant Antoni de la seva ciutat.⁽⁴⁾ Una comparació entre ambdues figures mostra l'evidència. La posició formal del cos, els plecs de les mànigues, idèntica solució del conjunt del vestuari. Una de les poques diferències estructurals entre les dues figures és la solució donada al posicionament de les ales: mentre que Miquel Llavina, més fantasiós, les dissenyà esteses, Romeu les realitzà plegades i coronà, a més, la testa amb una corona clàssica de fulles de llorer i flors.

A diferència de l'àngel vilanoví del 1705, l'argenter Romeu resol molt més bé la figura vendrellenca; aquesta resulta proporcionada i d'un acabat molt més acurat respecte a la que l'escultor Miquel Llavina havia dissenyat vuitanta anys abans.⁽⁴⁾

L'àngel vendrellenc fou realitzat a Vilanova a l'obrador de Josep Romeu l'estiu del 1784. El dia 31 de juliol l'obra ja estava gairebé enllestida, segons resta gravat a la figura; així mateix, el rebut que consigna el pagament de l'import total de l'obra porta també data de 31 de juliol.⁽²⁾ Durant la primera setmana d'agost, hi ha constància encara d'un segon pagament per l'execució en la figura d'alguns detalls d'acabat que no figuraven al contracte inicial.⁽²⁾

L'arribada de l'àngel al Vendrell fou tota una festa tal com recull Ramon: "conta la tradició que'ls fadrins anaren a buscarlo a Vilanova i de allí'l portaren a llurs espatlles, passejant-lo a la arribada, precedits de las grallas, per la vila."⁽¹⁾ L'episodi referit per Ramon queda autènticat per dos documents, en primer lloc l'assentament que hi ha fet en els comptes de l'obra parroquial de la setmana de l'1 al 7 d'agost del 1784, que diu "per los gastos se han fet en anar a buscar lo Àngel a Vila Nova, segons consta del compta 18 lliuras, 6 sous i 6 dinés."⁽²⁾ El segon document el localitzà i reproduí el mateix Ramon al seu treball citat:⁽¹⁾ es tracta de l'albarà on es detalla el "compte dels gastos se han fet per portar lo Àngel de Vila Nova al Vendrell" a càrrec de 21 fadrins i un cap de colla:

"Per lo sopà de vint i un fadrins a 8 sous	8 lliures. 8 sous.
"Per lo dinar meu i sopà	18 sous.
"Per lo dinar i sopar de un home	12 sous.
"Per tres piensos de la mula i altres tres d'un burro i estada	1 lliura.
"Per set carniceras de carn per lo esmorsà	2 lliures. 12 sous 6 diners.
"Per deu pans de ral per dit esmorsà	1 lliura.
"Per lo vi i treball de coure la carn	1 lliura. 10 sous.
"Per lo aiguardent se ha gastat en dit viatge	1 lliura. 10 sous.
"Per un jornal i mitj de un home i un burro	15 sous.
"Per lo Albarà	1 sou.
"Tot son 18 lliures. 6 sous. 6 diners." ⁽¹⁾	

Encara un segon pagament apareix als comptes de l'obra de l'església la setmana següent a la col·locació de l'àngel; així en els pagaments realitzats entre el 8 i el 14 d'agost de 1784 consta el següent assentament vinculat al trasllat de la figura:

"A un carratè de Vila Nova per haver retornat en Vila Nova dos parpalls i quatre barras, lo que serviren per aportar lo Àngel - 13 sous."⁽²⁾

Aquests estris –"dos parpalls i quatre barras"– foren els emprats pels vint-i-dos fadrins i un home per traslladar la figura fins al Vendrell. Potser el sistema de transport, a coll i amb relleus, ens pot semblar molt feixuc, però també és veritat que en aquella època no hi havia gaires alternatives de transport per terra d'una figura de quasi tres metres de llargada i més de cent quilos de pes.

Ramon explica que es va pujar al campanar el 6 d'agost de 1784, després de sortir de missa major i prèvia benedicció del rector. La pujada es va realitzar amb l'ajuda de ternals, segons consta en diferents pagaments:

"A Maria Soler Vda. per lo llogué de quatre ternals i una barrina, són 1 lliura, 2 sous, 6 dinés. A Gregori Figarola per dos tersas de greix per untar lo Àngel i los ternals, són 4 sous i 4 dinés."⁽²⁾

La diada es va celebrar amb tot un seguit d'actes; així Álvarez destaca que la Festa Major d'aquell any es va traslladar del 26 de juliol al 6 d'agost.⁽³⁸⁾ Entre les despeses principals de la festa d'aquell any consta l'adquisició "per la festa deu lliuras de pólvora", així com la contractació de músics de Torredembarra i Tarragona per amenitzar les funcions religioses. L'organització de danses, la fabricació i venda de coques per ballar i per al pa beneït; la constatació de l'existència ja de dos elements prou genuïns de les festes vendrellenques com són les matinades i el llevant de taula amb les almorratxes, "aigua d'olor".⁽⁶⁾ Pel que fa a l'aspecte festiu nocturn, consten pagaments per a la il·luminació del campanar i l'interior del temple. Per al campanar s'adquiriren "24 lliures de candelas de ceu per iluminar lo campanà" i per a l'absis del temple "per tres lliures i mitxa de oli per los grazols de la patxina"; tasca de la qual en tingueren cura "Juan Guardia per haverse cuidat de ensendre i apagar la patxina i son fill lo campané".⁽²⁾ També per a la il·luminació dels balls nocturns, hi ha referència de l'adquisició de "a un home de la Bisbal per set robas i sis lliuras de teya", i encara un segon pagament fet per "ensendra las grahellas", l'únic sistema d'il·luminació nocturna per al ball públic i que Ramon situa col·locades a la façana de l'edifici de la casa de la vila remodelat l'any 1775, al cantó amb el carrer de mar.⁽⁶⁾⁽²⁾

ELS ARTISTES

L'atribució de l'obra a l'argenter vilanoví Josep Romeu deriva d'una doble font documental. En primer lloc, de la inscripció que consta a la planta de la sabata de la cama arronsada, que fa:

"A 31 IVLIOL
DE 1784
LO TREBALLA
IOSEPH ROMEV
ARGENTER DE
VILANOVA AB
AIVDA DE IOSEPH
DALMAV."

D'aquesta inscripció, en donen referència per primer cop J. Álvarez⁽³⁸⁾ i J. Ramon.⁽³⁷⁾ Una segona font que en deixa igualment constància escrita són els comptes de l'obra del campanar,⁽²⁾ quan a la setmana del 25 al 31 de juliol de 1784 consten fets els pagaments als artistes:

*"Al Sr. Joseph Puitx, Daurador de Vila Nova per haver daurat lo Ànjal. 73 lliuras.
"Al Sr. Joseph Romeu, Arjanter i al Sr. Joseph Dalmau, Calderer per haver fet lo Ànjal. 500 lliuras.
"quals quantitats confesam haver rebut del Dr. Salvador Vallès, Obrer i per què consta fem lo present en lo Vendrell i juliol 31 de 1784", segueixen les signatures dels tres artistes.*

D'aquest document es desprèn que a més de l'argenter i el calderer va prendre part en l'acabat de l'obra (daurat, pintat i estofat) el daurador Josep Puig i Pometa, resident llavors a Vilanova. Un detall que fins ara es desconeixia. A aquesta partida inicial de 594 lliures, 15 sous i 2 diners, que costà el modelat i decoració de la figura, cal afegir-hi encara altres despeses, que trobem especificades als comptes de l'Obra de la setmana de l'1 al 7 d'agost:

"Al Sr. Joseph Romeu, Arjanter de Vila Nova per haver fet en lo Ànjal: corona, esclivina, dentallons, lo dau i haver pozat en lo pit una planxa de ferro, que no estava obligat en son contracta. 30 lliuras." Va també signat per l'argenter.

Un tercer pagament ens deixa constància de la participació d'un quart personatge en les tasques de realització de l'ànjal. És el fill, també argenter, d'en Josep Romeu:

"per haver fet la vida un dia i mitx al Sr. Joseph Romeu, Arjanter, a son fill i al Sr. Joseph Dalmau, Calderer per haver vingut a compondrer lo Ànjal al preu de 10 sous; són 2 lliuras, 5 sous. Per lo valor de mitja quartera de ordi per fer la vida a tres animals que portaren los dal dits. 1 lliura, 10 sous."

Aquest pagament detalla fins i tot que el desplaçament fins al Vendrell es va fer a cavall; i alhora deixa constància de la intervenció d'una quarta persona, així com el fet que si bé la figura es modelà a Vilanova, els darrers treballs es realitzaren al Vendrell amb l'ajut d'artesans locals, com bé demostren tota una colla de referències dels comptes:

*"a un foraster per una carga de carbó per fòndrer lo plom. 15 sous 6 dinés.
"Al Reverent Pare Ildefonso Virgili per haver comprat en Barcelona sis quintars de plom i entre los ports, gastos de aduana i drets 87 lliuras. 9 sous, 6 dinés.*

"A Anton Rubió, Manascal, a Agustí Ximenas i a Domingo Escarré per haver ajudat a compòndrer lo coll de ferro del Ànjal. 2 lliuras, 5 sous.

"A Francisco Martí, mestre de cazas per un jornal de fer una fornal per fer lo coll de ferro del Ànjal. 12 sous.

"A Francisco Vilella, farré per un cèrcol de ferro per lo peu del Ànjal. 3 lliuras. 3 sous. 9 dinés. Al caldaré per vuit lliuras de plom pera ajustar bé lo dit cèrcol. 1 lliura. 6 sous. 6 dinés. A Salvador Baldrís, mestra de cazas per dos jornals de pozar dit cèrcol. 1 lliura. 10 sous."⁽²⁾

Centrant-nos ara ja en l'element humà, la pregunta que hom es planteja és: qui eren i què feren en el context cultural de la seva època els quatre artistes que varen intervenir en l'obra de construcció i modelat de l'àngel del campanar del Vendrell.

Els argenters

Pel que fa als argenters, cal dir que trobem dues generacions d'argenters vilanovins amb el patronímic de Josep i el cognom de Romeu, que en principi podrien haver obrat l'àngel vendrellenc atenent a la data en què varen realitzar la passantia al Col·legi d'Argenters barceloní.⁽³⁾ La recerca de dades cronològiques concretes d'aquests artistes a l'Arxiu Parroquial de Sant Antoni de Vilanova ens ha permès identificar i clarificar la identitat de l'autor de l'obra.⁽³²⁾

La nissaga vilanovina dels argenters Romeu s'inicia amb Josep Romeu I, el pare i mestre de l'autor de l'àngel.

- JOSEP ROMEU i FARRER (Josep Romeu I, 1698-1759).

Argenter de Vilanova de la primera meitat del segle XVIII. Nat a la vila al gener de 1698, el dia 15 del mateix mes fou batejat a la parròquia de Sant Antoni Abat. Se li imposaren els noms de Josep, Miquel i Pere. Fill de Joan Romeu, mariner, i de Caterina Farrer (o Ferret en algunes inscripcions), casats a la mateixa parròquia el 30 d'octubre de 1688. El pare era fill de Pere Romeu, també mariner de Vilanova.

Inicià la seva activitat artística a Vilanova abans del 1732, ja que el 3 de febrer d'aquest any, als 34 anys, es casà a la mateixa parròquia de Sant Antoni amb Magdalena Mauner i Gomar, i en la inscripció consta que és ja "Argenter, fadrí natural i habitant en dita parroquia". La seva relació amb el món del mar vilanoví encara era prou important en la seva primera època d'artesà, ja que el seu sogre, Josep Mayner, era també mariner de Vilanova. Obligat per les noves ordinations que Felip V concedí a la Confraria –a partir de llavors Col·legi– d'Argenters de Barcelona l'any 1732, tot obligant els argenters del Principat a passar la prova o examen de capacitat (passantia) al col·legi barceloní, per tal de poder exercir l'ofici i tenir obrador propi,⁽³⁾ es passà mestre argenter el 13 de novembre del 1735, presentant i realitzant el projecte d'un marc o cartel·la barroc treballat en argent.⁽³⁾ A partir d'aquest moment s'establí definitivament a la capital del Garraf, on treballà amb el títol de mestre argenter per espai de 24 anys. Morí el 14 de maig de 1759, als 61 anys i "lo endemà [...] fou donada sepultura son cadàver en la present Iglésia davant lo Altar de Mª Santíssima."⁽³²⁾

- JOSEP ROMEU i MAYNER (Josep Romeu II, 1733-1799).

Argenter de Vilanova de la segona meitat del segle XVIII. Fill i deixeble de l'anterior, fou l'autor de l'àngel del campanar del Vendrell. Nasqué a Vilanova al gener de 1733. El dia 4 del mateix mes fou batejat a la parròquia de Sant Antoni, se li imposaren els noms de Josep, Joan i Antoni, i en foren padrins Joan Ballester, mariner de Vilanova, i Maria Mayner, àvia –“muller de Joseph Mayner, mariner”–, fet que torna a reforçar la vinculació paterna amb el món del barri de mar de la ciutat. El 21 d'agost de 1757, als 24 anys, es casà amb Gertrudis Mascaró i Alegret, filla de Josep Mascaró, negociant de la parròquia de Santa Maria de la Geltrú, i d'Antònia Alegret.⁽³²⁾ D'aquest matrimoni consten quatre fills:

- Maria Magdalena Gertrudis –nada al febrer de 1760–.
- Maria Antònia Ilària –batejada el 14 de gener de 1763–.
- Josep Anton Magí –batejat el 3 de setembre de 1765–.
- Gaspar Anton Baldiri –batejat el 22 de maig de 1768–.

Inicià la seva activitat artística a l'obra del seu pare, del qual va aprendre l'ofici. Ja als 24 anys consta que era “fadri Argenter, fill llegendari i natural de altre Joseph Romeu, també Argenter”.⁽³²⁾ Va treballar amb el títol i la marca distintiva o punxó del seu pare fins a la mort d'aquest l'any 1759; llavors, i obligat per les ordinacions del 1732, va realitzar la passantia al col·legi de Barcelona per poder exercir l'ofici. Es passà mestre argenter l'11 d'abril de 1760, gairebé un any després de la mort del pare. La peça presentada era una pica d'aigua beneïda d'argent per a capçalera del llit, composta d'una cartel·la amb un medalló central ovalat i el vas per a l'aigua. La seva estructura s'inscriu en un triangle amb el vèrtex a la part inferior. La superfície de la cartel·la, excepte el medalló central, va totalment treballada, repussada, amb dibuix de rocalla, garlandes de flors, volutes i estries de petxina. Va coronada per una creu florlisada. El vas és poc profund, semiesferoïde i treballat amb estries de petxina i per la part inferior acabat amb una flor exempta.⁽³⁾

La importància i el reconeixement que tingué l'argenter Josep Romeu II per part de la societat vilanovina de la seva època queden demostrats en fets com ara que, el 19 de maig del 1771, els seus convilatans l'escolliren per formar part de la comissió encarregada de preparar les festes d'inauguració de la nova església dedicada a Sant Antoni Abat.⁽⁴⁾⁽³⁾

A part del dibuix de la pica de la passantia del 1760, l'única obra fins avui coneguda que es conserva d'aquest argenter és la figura de l'àngel vendrellenc, que obrà en planxa de coure als 51 anys, ja en plena maduresa.

Morí a la seva vila nadiua el 26 de març de 1799, als 66 anys “i lo dia següent fou enterrat son cadàver en lo Vas propi de Joan Torrents en la capella dels Dolors. Solemnitat de bras major. No féu testament.”⁽³²⁾ Detalls que deixen constància novament del relleu que Romeu adquirí en la societat del seu temps. Va treballar a Vilanova amb el títol de mestre argenter per espai de 39 anys.

- GASPAR ROMEU i MASCARÓ (Romeu III, 1768-1824).

Argenter de Vilanova de principi del segle XIX. Fill de l'anterior, segons els comptes parroquials, va ajudar el seu pare en els darrers treballs de la figura de l'àngel. Nasqué a Vilanova

al maig de 1768; el 22 del mateix mes fou batejat a la parròquia de Sant Antoni Abat. Se li imposaren els noms de Gaspar, Antoni i Baldiri, i en féu de padri Gaspar Balaguer, metge de Barcelona, detall que demostra novament l'àmplia relació social del pare. El 22 de gener del 1791 va casar-se a la mateixa parròquia amb Longarda Gassó i Borrull, filla de Fèlix Gassó, funcionari de la duana de Vilanova; arran d'aquest matrimoni esdevingué cunyat d'en Josep Puig, el daurador de l'àngel vendrellenc.

Inicià la seva activitat d'aprenent d'argenter ja als 16 anys, ajudant el pare i el calderer Dalmau en els darrers treballs de l'àngel al Vendrell. Als 23 anys consta que és "jove argenter fill de Joseph Romeu, també argenter".⁽³²⁾ Va treballar amb el títol i la marca distintiva de l'obrador del pare fins a la mort d'aquest l'any 1799; llavors, obligat per les ja citades ordinacions de 1732, va realitzar la passantia al col·legi barceloní. Aconseguí el grau de mestre argenter el 30 de març de 1801, dos anys després de la mort del pare, amb el disseny d'una cafetera o tetera obrada en argent.⁽³⁾

Va morir a Vilanova el 3 de desembre de 1824, als 56 anys: "Gaspar Romeu natural de la present parroquia, marit de Longarda Gassó i lo dia següent immediat fou enterrat son cadàver en lo vas comú del campo sto de la present vila ab Solemnitat de Bras Pobre."⁽³²⁾

El calderer

Com ja s'ha dit, l'argenter Romeu fou ajudat en la realització de la figura pel calderer Josep Dalmau.

- JOSEP DALMAU, calderer (Valls 1732 - Vilanova 1801)

Nat a Valls cap a l'any 1732, de jove es traslladà a Vilanova; en concret, cap a l'any 1760 es casà amb Maria Martí, natural de la parròquia de Santa Maria de la Geltrú; el matrimoni sembla que s'establí a Vilanova. A la parròquia de Sant Antoni Abat batejà les seves dues filles: Úrsula Maria Elisabet, el 21 de novembre de 1761, i en foren padrins Josep Martí, de la Geltrú, i Úrsula Dalmau, de Valls. El 20 d'abril de 1763 fou batejada Maria Josepa Caterina, li feren de padrins Cristòfol Mas, mariner, i Maria Vives, muller de Francesc Dalmau, esparter de la vila de Valls.⁽³²⁾ En ambdues inscripcions consta que eren filles de Josep Dalmau, calderer, i Maria Martí.

Dalmau té, doncs, 52 anys quan l'any 1784 ajuda en la tasca de realització de l'àngel. També apareix vinculat a la direcció dels darrers treballs de col·locació de la figura al campanar, tot supervisant la tasca dels artesans locals –ferrers, serrallers i mestres de cases– com bé consta en els comptes de l'obra.⁽²⁾ Morí a Vilanova el 10 de març de 1801, segons consta en la inscripció del seu òbit: "Morí de edat sixanta nou anys Joseph Dalmau, calderer i lo dia siguent immediat fou enterrat son cadàver en lo Vas comú dins la Iglésia ab Solemnitat de Bras Major. Féu testament."⁽³²⁾ La seva esposa, Maria Martí, havia mort a la mateixa vila el 7 de juny de 1800 "de edat uns sixanta anys".⁽³²⁾

El daurador

La figura de coure de l'àngel va ésser, a més, daurada, pintada i estofada, com la majoria de la imatgeria barroca de l'època; així doncs, el seu rol com a element decoratiu estava sobreva-

lorat envers al de mer penell. L'artista encarregat de daurar la figura fou el daurador Josep Puig i Pometa, el qual va cobrar per la seva feina d'"haver daurat lo Ànjal, 73 lliuras".⁽²⁾

El primer autor que dona referència del fet que l'àngel hagués estat decorat és l'historiador local Jaume Ramon, el qual en base a les restes de decoració que observa en les parts caigudes de la figura (cama i ales) afirma l'any 1870 "feta de planxa de coure i pintada en son primitiu estat"⁽³⁷⁾ i concreta encara més l'any 1895 "i tal volta estofat en son primitiu temps, segons pot comprobarse examinant las alas i la cama que li faltan y's guardan a la casa de la vila."

Encara una tercera font documental deixa constància escrita que el coure va estar daurat; així és que entre les despeses fetes en la festa de la diada de la col·locació al campanar l'any 1784, consta un pagament fet a "Narcís Vallès, apotecari per 23 panys de or per adobar lo ànjal."⁽²⁾

Centrant-nos ja en la figura de l'artista daurador Josep Puig i Pometa, podem avançar d'ell que és la quarta generació d'una notable nissaga de dauradors penedesencs establerts a Vilafranca. La nissaga artística dels Puig s'inicia amb el besavi del nostre daurador:

- JOSEP PUIG (Josep Puig I, Cervera s. XVII - Vilafranca 1721?)

Daurador de finals del segle XVII, natural de Cervera, fill de Josep Puig, fuster, i de Jerònima. El 1675 és localitzat ja a Vilafranca del Penedès, on el 17 de febrer es casa amb Mònica Cervera, filla de Francesc Cervera I, també daurador de Vilafranca. L'any 1699, es va oferir per daurar, en quatre anys, l'altar major de l'església de Sant Joan de Valls, pel preu de 7.000 lliures barceloneses. L'any 1722 ja havia mort.⁽⁷⁾

- JOSEP PUIG i CERVERA (Josep Puig II, ? - 1769)

Fill de l'anterior i avi del daurador de l'àngel. El 22 d'agost de 1723 va contraure matrimoni a Vilafranca amb Francesca Alegret. El 1727 consta domiciliat al carrer de Sant Joan de Vilafranca, junt amb ell treballava llavors el pintor Joan Pinós. Morí a la seva vila el 23 de novembre de 1769.⁽⁷⁾

- JOSEP PUIG i ALEGRET (Josep Puig III, Vilafranca 1724 - Vilanova 1786)

Daurador natural de Vilafranca del Penedès, on va néixer el 6 de juliol de 1724, fill de Josep Puig i Cervera i pare del daurador de l'àngel. El 27 de desembre de 1755 va contraure matrimoni amb Joana Pometa. El 1766 vivia juntament amb els seus pares al vilafranquí carrer de Sant Joan. Pel que fa a la seva autoria artística, l'any 1761 va pintar i policromar les targes, que amb les inscripcions "Chorus i Aleluya", figuraven a la parròquia de Santa Maria de la seva vila.⁽⁷⁾ Després traslladà el seu domicili a Vilanova, on s'establí el seu fill a principis del darrer quart del segle XVIII. Morí a la capital del Garraf als 62 anys "de malaltia corporal, Joseph Puig, pintor natural de la parroquia de la vila de Vilafranca; habitant emperò en la present parròquia i lo dia 6 de dit mes i any fou enterrat son cadàver."⁽³²⁾

Havia treballat també per a l'església vendrellenca juntament amb el seu germà, també daurador, Joan Puig i Alegret (Vilafranca 1724-1801), ambdós artistes varen daurar entre 1751 i 1753 el retaule de Sant Isidre per a la confraria del Santíssim Sagrament de la nostra església parroquial de Sant Salvador.⁽⁸⁾

- JOSEP PUIG i POMETA (Josep Puig IV, Vilafranca 1757 - Vilanova 1811)

Es tracta de la quarta generació de Joseps Puig dauradors. L'atribució de l'obra de l'àngel podria haver-se fet, doncs, tant al pare com al fill, però la determinació de la identitat del daurador apareix en la seva pròpia signatura en els comptes parroquials vendrellencs,⁽²⁾ en la qual fa servir ambdós cognoms, costum poc corrent en l'època, motivat segurament per diferenciar-se del seu pare encara actiu artísticament.

Nasqué a Vilafranca cap a l'any 1757 i fou fill de Josep Puig i Alegret, també daurador i pintor. Vers 1755 es traslladà a Vilanova, amb 18 anys, on s'establí probablement amb els pares.⁽⁹⁾ El 10 de setembre de 1785 es casava a la parròquia de Sant Antoni Abat amb Maria Antònia Gassó i Borrull, germana de la futura muller de l'argenter Gaspar Romeu. La inscripció deixa ben clar que es tractava de "Joseph Puig, Fadri daurador natural de la vila de Vilafranca, habitan però en esta part de deu anys en la Vila de Vilanova i Geltrú. Fill de Joseph Puig, daurador i Joana Pometa, cònjugues vivint."⁽³²⁾

Així doncs, quan va pintar i daurar la figura de coure de l'àngel vendrellenc tenia 27 anys, mentre el seu pare en comptava ja 60. Pel que fa als seus fills, coneixem el naixement de Josep Anton Puig i Gassó l'any 1788, que va morir el 5 de setembre de 1790.⁽³²⁾

El nostre artista va morir a Vilanova als 54 anys, el 19 de juny de 1811, "morí de edad sinquanta i quatre anys Joseph Puig i Pometa, daurador natural de Vilafranca, i lo dia següent immediat fou enterrat son cadàver en lo vas comú dins la Iglésia. Ab solemnitat de bras Mitjà. No féu testament".⁽³²⁾ Sembla que exercí durant gairebé tota la seva vida artística a Vilanova, així és que en els comptes parroquials vendrellencs del 1784 consta com a "Daurador de Vila Nova".⁽²⁾

CANVIS I EVOLUCIÓ DE L'OBRA

Amb el pas dels anys la figura va anar perdent tota una colla de detalls i membres que configuraven la seva primera aparença. El primer element afectat per elements naturals de la meteorologia va ser el pintat, daurat i estofat de la planxa de coure. D'aquest fet, en donen testimoni d'una manera indirecta els lletraferits viatgers del segle XVIII; així és que Rafel d'Amat i de Cortada, baró de Maldà, quan l'any 1794 passa pel Vendrell, sols se sent atret per l'airós campanar que descriu "vèrem a la caseria del Vendrell ab sa iglésia, cimbori i campanar, del tot acabat, que feia plantota, ab cimboriet i cupuleta sobre tot, blanc. Entràrem a la vila i havia ja alguna negror de núvols."⁽³³⁾ El baró, però, ni s'adona que el campanar està coronat per l'àngel-penell, fet que evidencia que la figura devia ja haver perdut en gran part, al cap de deu anys, els motius decoratius del seu color auri originari.

La caiguda de la cama dreta -1811-

La primera de les mutilacions que va patir la figura fou la pèrdua de la cama dreta. És en Joan Álvarez, l'any 1866, el primer a recollir i datar el fet de la pèrdua de la cama arronsada: "fue otra de las tantas gracias que los franceses cometieron y dejaron en recuerdo al vecindario de

Vendrell, cuando dueños de la población en 1811, se entretenían un día a tirar al blanco escogiendo por tal al célebre ángel de la comarca vendrellense, si bien no descendió al momento de recibir el destructor proyectil, sino impulsado en su magullación por la más próxima tempestad de agua y viento.”⁽³⁸⁾

L'apreciació d'Álvarez resulta interessant, ja que concreta que la cama no va arribar a caure seccionada pels trets dels francesos, però sí que va quedar tan malmesa que va caure de dalt a baix amb la primera tempesta. Un segon autor, Jaume Ramon, detalla una mica més a l'entorn de la data en què succeïren els fets relatats per Álvarez: “a trets li feren caure los francesos en l'any 1811, després de la presa de Tarragona”.⁽¹⁾ El mateix autor recull que Tarragona caigué en poder del francès el 29 de juny de 1811.

Fins ara les úniques dades conegudes a l'entorn de l'establiment de tropes franceses al Vendrell les localitzà l'historiador local Jaume Ruat i Güixens, en base a documentació transcrita als llibres sacramentals de l'arxiu parroquial. Ruat localitzà una anotació del rector que explica que deixà la vila entre el 22 de desembre de 1808 i el primer de març de 1809 “per motiu de haver estat ocupada la pnt Vila del Vendrell per lo Exèrcit Francès [...] i haverse ausentat los habitants de ella, lo Párrocho, i demés sacerdots per temor de majors mals”.⁽¹⁷⁾

Pel que fa a l'estada dels francesos a la vila l'any 1811, l'historiador Manuel Bofarull i Terrades ens localitza notícies de dos episodis bèl·lics que tingueren lloc al Vendrell i que podrien haver originat els desperfectes en la cama de l'àngel que varen propiciar la seva posterior caiguda. En primer lloc, Bofarull recull una notícia apareguda al *Diario de Barcelona* del dijous 14 de novembre del 1811, que detalla una acció francesa, de certa transcendència, contra la nostra vila realitzada l'11 de novembre del 1811:

“Barcelona, 13 de noviembre de 1811.- El día 8 del corriente un coto de 90 carneros cerca de Tarragona fue sorprendido por húsares españoles, se lo llevaron y condujeron a Vendrell. donde se hallaban 600 hombres de infantería. El día 11, el General Gobernador de Tarragona pasó rápidamente al Vendrell con 250 hombres de tropa ligera y 30 granaderos de a caballo. Sorprendió al enemigo, acuchilló unos 50 hombres y dispersó los demás, que huyeron abandonando los carneros, y además una partida de sus caballos, y 500 fusiles; 300 de los cuales fueron rotos por los soldados y los otros 200 traídos a Tarragona. Un húsar, un teniente, y algunos soldados de infantería han quedado prisioneros.”⁽¹⁰⁾

Aquesta és l'única referència de la presència de soldadesca francesa al Vendrell l'any 1811. Una segona acció, localitzada també per Manuel Bofarull, és la que tingué lloc el 23 de gener del 1812, que, tot i situar-se ja a principis de l'any següent, val la pena de tenir en compte per la seva proximitat cronològica. La notícia apareix publicada en una crònica de guerra del *Diario de Barcelona* del dilluns 10 de febrer de 1812. Es tracta d'una carta dirigida “Al Exmo. Sr. General Decaen, comandante el gefe del ejército de Cataluña - Barcelona 28 enero 1812”. En aquesta carta els generals Lamarque i Devaux comuniquen les seves accions: “el 23, después de haber simulado el movimiento sobre San Sadurní partimos a las 10 de la mañana, y fuimos a tomar posiciones en Vendrell, donde se hallaba ya un reconocimiento enemigo que desapareció a nuestra vista. Mandé que las tropas fuesen alojadas en todas las casas, y no hice colocar alrededor de la villa sino unos

Estat de l'àngel mutilat al cim del campanar. Al peu de la figura s'observa el revell que fou tallat al setembre de 1928 (foto Güixens).

L'àngel restaurat el 16 d'octubre de 1928, amb els protagonistes de l'obra. D'esquerra a dreta, Fèlix Mercader (pare del promotor), Josep Ramon, Mn. Manuel Travessa, Baldomer Martinez (restaurador), Isidre Jornet (mestre d'obres), Mn. Josep Taulat i Josep Güell (mestre fuster). (Güixens)

puestos muy cortos, a fin de manifestar con sus fuegos un número de tropas poco considerable [...] salí del Vendrell el 23 a las 11 de la noche"⁽¹⁰⁾

A més d'aquesta malifeta, els francesos varen robar alguns dels vasos sagrats del temple vendrellenc. Així l'any 1815 consta que "per haver robat los francesos en la invasió feren en lo any 1808 las crismeras, lo vas del extrema unció, i lo vas dels oleus santíssims i dels crhisma."⁽¹⁹⁾

La pèrdua de les ales -1860-1885-

La segona de les mutilacions que va patir la figura fou la pèrdua de les dues ales. Álvarez, en tractar el tema l'any 1866, descriu que "el otro miembro, que fue el ala derecha, amputó-selo la naturaleza, o mejor los elementos desencadenados. El furioso vendabal que reinó en la noche del 8 al 9 de diciembre de 1859 [...] a la madrugada del siguiente día [...] una mujer que

Estat en què es trobava l'àngel quan fou baixat a l'octubre de l'any 1958. (Foto Jaume Nin)

L'artista responsable de la restauració del 1958. Joan Montserrat i Turó (1903-1979), juntament amb una reproducció del rostre de la figura. (Nin)

pasaba por la calle del Carreró, inmediata a la Iglesia, tropezó con un objeto extraño [...] cun-
diendo por la villa rápidamente la voz [...] dióse inmediatamente aviso del hecho al alcalde de la
población, cuya autoridad dispuso su traslado a la casa ayuntamiento, aguardando con el otro
miembro una conveniente restauración."⁽³⁸⁾

Jaume Ramon explica que l'ala que va caure era l'ala esquerra;⁽¹⁾ del mateix parer sembla
mostrar-se la premsa local de l'any 1885.⁽¹⁶⁾

Álvarez detalla també que diferents rotatius de l'època es feren ressò de la caiguda de l'ala,
entre ells cita el *Diario de Tarragona* i el *Diario de Barcelona*. Hem intentat ampliar aquestes noti-
cies amb la important aportació de Manuel Bofarull, que ha contribuït definitivament a desfer l'e-
quívoc provocat per una errada tipogràfica feta l'any 1866, la confusió de la data del 1859 per la
real de 1860, una errada que s'ha anat arrossegant fins als nostres dies. La gasetilla amb la noti-
cia originària localitzada per Bofarull sembla que es va publicar el *Diario de Tarragona* del dis-
sabte 15 de desembre de 1860.⁽⁴⁰⁾ També se'n feren ressò el *Diario de Barcelona* i *La Corona*. El pri-
mer en l'edició del dijous 13 de desembre del 1860 ja deixa constància dels estralls causats arreu
per la ventada: "... En Villanueva entre las fechorías notables del vendaval de estos días, se cuen-
ta la introducción de una violenta ráfaga en una casa del barrio de la Marina, que rompió el bal-
cón, derribó dos tabiques [...] y abriendo en el suelo un inmenso boquetón..."⁽¹⁰⁾ Al mateix *Diario
de Barcelona* del dissabte 15 de desembre, s'hi diu: "Según el *Diario de Villanueva* el viento del
domingo causó la muerte de una persona muy conocida en Bellvey, cuyo cadáver se halló en la
carretera, creyéndose que el huracán le derribaría de la caballería que montaba".⁽¹⁰⁾ En el mateix
número i citant el *Diario de Tarragona* apareix la gasetilla dels desperfectes de l'àngel: "En el cam-
panario de la villa del Vendrell, dice el *Diario de Tarragona*, hay una estatua de bronce represen-
tando a Tobías, la cual sirve de cataviento. Cuando los franceses atacaron aquella población en
1811, una bala de cañon se llevó la pierna izquierda del tierno compañero de S. Rafael, y ha esta-
do cojo desde aquella época. El viento que ha reinado en estos últimos días se le ha llevado el ala
derecha."⁽¹⁰⁾

El també diari barceloní *La Corona*, periòdic liberal, que sortia matí i tarda, en l'edició del
matí del dilluns dia 10 de desembre ressalta la força del vent: "... el huracán que comenzó a las 2
de la mañana del sábado no ha sido dominado por la influencia del mayor apogeo del sol..."⁽¹⁰⁾ En
l'edició de tarda del mateix dia: "Continua el dios Eolo haciendo de las suyas que es un gusto. si
el viento no afloja sus ímpetus, nos va hacer volar a todos."⁽¹⁰⁾ En l'edició de tarda del dissabte 15
de desembre reproduceix també la notícia del nostre àngel extreta del *Diario de Tarragona* i afe-
geix que "... Está visto que los hombres y las cosas, por más venerada que sea su significación,
corren mucho peligro al ocupar sitios demasiado elevados."⁽¹⁰⁾

La pèrdua de la segona de les ales, també per una forta ventada, va produir-se al cap de
25 anys, també la nit del 6 al 7 de novembre del 1885. D'aquest nou desperfecte, en deixa constàn-
cia escrita la premsa local, en una crònica general del periòdic *El Arco de Bará*:

*"La estatua de bronce representando el ángel Tobías en que remata nuestro elevado cam-
panario, está destinada a desaparecer por sucesivas y fortuitas mutilaciones. Durante la
guerra que sostuvimos contra los franceses, una bala de cañón se le llevó la pierna que*

L'àngel i l'helicòpter, dos símbols de la restauració de l'any 1958. (Güixens)

Baixada de l'àngel pels Campaners Àngel de Tobies la nit del 25 de juliol de 1998. (Güixens)

tenía suspensa, en ángulo recto a la línea vertical de la figura. Hará como unos 20 años el viento le cortó su ala izquierda, y en la noche del 6 al 7 del actual un fuerte vendabal y en lo más recio del empuje le arrancó la otra ala que le quedaba, imposibilitándole para señalar con el índice de la mano derecha, tal como lo ha hecho hasta ahora, las afecciones atmosféricas en lo que se refieren al punto de partida y dirección de vientos y lluvias.”⁽¹⁶⁾

L'estat general de la resta de la figura era prou precari si atenem als comentaris que dedica el redactor al final de la crònica: “Es opinión de algunos que si otro percance le sobreviene, será el siguiente: la barra de hierro que lo atraviesa desde la planta del pie hasta la coronilla, está, por el continuo roce, gastando la plancha de cobre, de modo que los dados de hierro que la contienen pueden casi hoy día pasar por el agujero que de continuo va engrosándose. Así, pues, con poco esfuerzo caerá el cuerpo de la figura atravesado por el eje de hierro, aplastando la única piedad i dando lugar a que de la mutilada estatua que hoy tenemos nos quede tan sólo un triste adfesio.”⁽¹⁶⁾

Aquesta peça fou guardada també a l'Ajuntament juntament amb les altres dues.⁽¹⁾

Pel que fa a la qüestió meteorològica, Manuel Bofarull ens informa que el *Diario de Barcelona* del dissabte 7 de novembre, publica que “Poco después de las 12 del día de ayer arrió en esta región el viento del Norte que se inició por la madrugada, teniendo durante una hora

fuerza de huracán, por cuyo motivo ocasionó algunos daños en los edificios y arbolado de los pueblos comarcanos [...]. En las provincias de Tarragona y de Gerona sopló también el Norte con fuerza huracanada...”⁽¹⁰⁾

L'intent de restauració del 1895

La figura va restar, però, al cim del cloquer per molts anys més. Quan per primera vegada es va actuar a l'entorn de l'àngel fou el mes de juliol de l'any 1892. Llavors, segons la premsa local, “el maestro albañil de esta villa Isidro Socias; junto con otro compañero, subieron, desde el último piso del campanario valiéndose de una simple escalera de mano, hasta el pie del ángel que remata el campanario, para arrancar la higuera que de tiempo inmemorial vegetaba en aquellas alturas entre las grietas de las piedras.”⁽²⁰⁾

El primer intent seriós de restauració surt a la llum a l'agost del 1895.⁽¹⁾ En concret és a *El Vendrellense* d'11 d'agost del 1895, en què al final de la gasetilla a l'entorn de la pujada de la nova campana refosa (del sometent) consta ja que “Para terminar diremos que, según tenemos entendido nuestro infatigable cura-párroco tiene vehementes deseos de recomponer el ángel que remata el campanario [...] deseos que es muy probable se traduzcan pronto en hechos si, como es de esperar, le secunda el vecindario...” L'iniciador del projecte és mossèn Antoni Casellas Ausich, rector del Vendrell del 18 d'abril del 1893 al 9 de setembre del 1897, un home d'esperit inquiet i emprenedor que va realitzar importants millores en l'obra del temple durant el seu rectorat. El ressò que tingué la baixada i restauració de l'àngel del campanar de Vilanova, l'any 1893, degué propiciar entre els vendrellencs de finals de segle la idea de baixar i refer també el penell del seu campanar. Jaume Ramon publica novament el seu article de 1870 al núm. 152 d'*El Vendrellense*⁽¹⁾ amb data de 25 d'agost i afegeix que “perquè lo bon senyor rector de nostra parròquia tan empenyat està [...] a fi de què prompte puga ésser un fet la recomposició de l'àngel que corona lo cloquer de la iglésia parroquial [...] si's vol evitar que tal volta una mestralada de las que sovint regnan en nostra comarca l'arrenqui de son elevat pedestal...”⁽¹⁾ La proposta sembla que va agafant cos, així llegim a *El Vendrellense* del primer de setembre que “La idea de bajar el ángel del campanario de nuestra Iglesia parroquial va tomando forma y no dudamos que pronto será un hecho. A este fin nuestro celoso cura-párroco trata de organizar una junta con objeto de allegar fondos, para formar parte de la cual han sido nombrados ya por parte del ayuntamiento el alcalde señor Mata y los concejales señores Rigual y Corbella.” (*El Vendrellense* núm. 153)

El núm. 15 del mateix setmanari de 18 de setembre ens informa que: “A petición de nuestro respetable Cura-Párroco, el 'Centro Industrial' de esta villa, se ha servido nombrar una comisión de su seno, compuesta de los señores don Antonio Martorell Julivert, D. José Belau y D. Pedro Alsina para formar parte de la Junta de restauración del Ángel del campanario”. La darrera notícia a l'entorn d'aquesta comissió l'aporta *El Vendrellense* núm. 164 del 17 de novembre del 1895, que explica que “Ha quedado constituida la Junta que ha de entender en el arreglo y recomposición de la figura del Ángel que remata el campanario de esta villa, compuesta de las personas siguientes: Presidente, el Rdo. Párroco D. Antonio Casellas. Vice-presidente, el Alcalde D. Domingo Mata. Vocales: D. Ramón Corbella y D. Juan Rigual como conjeales. D. Jaime Palau y Badía. D. Pedro Alsina y D. José Belau. Tesorero: D. Antonio Martorell. Secretario D. Jaime Ramon. Nos

consta que dichos Señores están animados de los mejores deseos y que pronto se traducirá en un hecho tan importante mejora.”

Cap altra notícia s'ha localitzat a l'entorn de les gestions fetes per aquesta comissió, ni cap referència tampoc en deixà escrita mossèn Antoni Casellas en la seva *Crònica de la Parròquia*, que descriu els principals fets i millores fetes durant el seu rectorat entre el primer de maig de 1893 i el 9 de setembre de 1897.⁽²⁾

LES RESTAURACIONS

Ja l'any 1906, la premsa local recull un oferiment econòmic per tal d'engrescar els vendrellencs a baixar i arranjar l'àngel: "Isidro Garcia, conegut mes vulgarment per Medalla, que resideix a Alemanya, tractant en vins, oferí 500 pessetes pel dia que's tractés en serio de baixar-lo."⁽⁴²⁾ Aquest dia trigaria encara dotze anys a arribar.

No va ser fins a l'any 1928 que es va realitzar la restauració de la figura a càrrec del calderer reusenc Baldomer Martínez. L'àngel fou baixat el 22 de setembre i novament elevat el dia 18 d'octubre. Una segona restauració, artística i mecànica, es va produir l'any 1958, la primera a càrrec del vendrellenc Joan Montserrat Turú. Fou baixat el 16 d'octubre i enlairat novament el 30 de novembre per un helicòpter.

Finalment, tornà a baixar el 25 de juliol del 1998, fou netejat i reparat pel col·lectiu Campaners Àngel de Tobies i fou novament enlairat el 8 de novembre.

NOTES

- (1) Jaume RAMON I VIDALES (1846-1900). A "L'àngel del campanar", article publicat a *El Vendrellense* núm. 152 de 25-08-1895. L'escrit porta data de 14-08-1895. Aquest mateix escrit l'hem localitzat publicat al programa de la Festa Major del Vendrell de l'any 1904.
Miquel CASELLAS I PORCAR el reproduceix a "Una cita amb l'àngel del campanar del Vendrell", publicat al *Diari Baix Penedès*. 4.8-1995.
- (2) Arxiu Parroquial de Sant Salvador del Vendrell:
 - Llibreta de comptes de la F. M. de Sant Salvador del 1784.
 - Llibre de comptes de l'Obra del Campanar.
 - Crònica de la Parròquia (1893-1928).
- (3) Assumpta GOU I VERNET. A "Joiers i orfebres del Penedès i Garraf (seg. XVII-XVIII)" a *Miscel·lània Penedesenca*. IEP. 1989.
- (4) J. Antoni GARÍ I SAUMELL. A *Descripció e historia de la villa de Villanueva y Geltrú*, 1860, pàg. 86. Citat per Assumpta Gou a (3).
- (5) "Les reparacions de l'àngel del campanar", publicat al setmanari local *El Baix Penedès* de 3-XI-1928.
- (6) Salvador ARROYO I JULIVERT. A *El Ball de Diables del Vendrell*. El Vendrell, 1990.
- (7) Antoni MASSANELL I ESCLASSANS. A "Els artistes vilafraquins: pintors, escultors i dauradors (seg. XV al XVIII)". *Miscel·lània Penedesenca*. IEP. 1978.

- (8) Salvador ARROYO I JULIVERT. A "Retaules i retaulistes a l'església del Vendrell-I: l'obra dels Massalvà". *Miscel·lània Penedesenca*. IEP. 1992.
- (9) Massanell no localitza en el seu treball⁽⁷⁾ cap dada posterior al 1769 de la residència vilafranquina del daurador Josep Puig III.
- (10) Manuel BOFARULL I TERRADES. A *Notícies del Penedès 1800-1860*, Premi Sant Ramon de Penyafort. Museu de Vilafranca 1991.
- (11) Jaume RAMON I VIDALES. A *Vendrell històric*. El Vendrell, 1933.
- (12) Manuel NARANJO I TEIXIDÓ. A *L'església arxiprestal del Salvador del Vendrell*. El Vendrell, 1991.
- (13) Lluís M^a DE NIN I MANÉ. A *Reseña histórica, agrícola y comercial de la villa de Vendrell*. Tarragona 1888.
- (14) Salvador ARROYO I JULIVERT. A "El campanar i la portada de l'església del Vendrell". *Miscel·lània Penedesenca*. IEP. 1995.
- (15) Les dades referenciades es localitzen als següents articles:
- Salvador VIÑAS I CALMET. "Alguns detalls sobre l'àngel del campanar". Periòdic *Vendrell*, 25-X-1958.
 - J. Mª INGLÉS I RAFECAS. "L'àngel del campanar". Setmanari *El 3 de Vuit*, 18-III-1983 (130 kg i 2,93 m). També a "Rúbrica sobre l'àngel del campanar: Ultima ratio", publicat al programa de la F. M. del Vendrell del 1984.
 - El setmanari *El Baix Penedès* de 20-X-1928, núm. 1.177, parla que "fou pesat, donant 125, 25 quilograms".
- (16) "Crònica general". Publicat al periòdic vendrellenc *El Arco de Barà* núm. 5 de 15-XI-1885.
- (17) Jaume RUART I GÜIXENS. A "La Guerra de la Independència i la seva repercussió al Vendrell". *Miscel·lània Penedesenca*. IEP. 1982. Localitza la nota al llibre de baptismes núm. 6 (1797-1810), foli. 137.
- (18) Jaume NIN I CASANOVA ens informa que de la fusta del revell se'n va fer una batuta que es va regalar al mestre Pau Casals (12-5-1995).
- (19) Josep RAMON I BLANCH (J. BONAFE). A "El revell del nostre campanar" publicat a *Baix Penedès* 8-IX-1928.
- (20) Notícia publicada al periòdic vendrellenc *El Demócrata* núm. 43, de 10 de juliol de 1892.
- (21) Dades publicades als articles:
- «L'arribada de l'àngel». B. P. 20-X-1928.
 - «Les reparacions de l'àngel del campanar». B. P. 3-XI-28.
 - «Crònica». B. P. de 22-IX-1928.
- (22) Dades publicades a la revista *L'Abella d'Or al Penedès*, 1930. Publicació editada pel Banc Comercial de Barcelona.
- (23) Article "¿Amenaza caer nuestro ángel del campanario?". Publicat a *Vendrell* de 24-X-1953, núm. 38.
- (24) Salvador VIÑAS I CALMET. A "Considerables desperfectos en 'L'àngel' del campanario", publicat a *Vendrell* 19-VII-1958. Josep URPI I BARDRIS. A "¿Qué le pasa al ángel del campanario?", publicat a *Vendrell* núm. 154 de 23-VIII-1958.
- (25) Periòdic *Vendrell* núm. 158 de 25-X-1958.
- (26) Salvador VIÑAS. A "D. Juan Montserrat Turú, restaurador de nuestro ángel nos dice:.". Entrevista publicada a *Vendrell* núm. 160 de 22-XI-1958. Aquest article és de gran interès, ja que detalla gran part de la intervenció mecànica.
- (27) Dades facilitades per Jordi Montserrat i Roig (18-5-1995).
- (28-29) Dades publicades a *Vendrell* núm. 161 del 6-XII-1958.
- (30) Dades facilitades per Jaume Nin i Casanova (12-5-1995).
- (31) Frederic MARTÍ ALBANELL. A *L'altar major de l'església del Vendrell*. El Vendrell, 1930.
- (32) Dades extretes dels llibres sacramentals de l'Arxiu Parroquial de Sant Antoni Abat de Vilanova i la Geltrú, amb la col·laboració en la recerca de Montserrat Palau i Esteve Sivill (17-5-1995).
- (33) Rafael D'AMAT I DE CORTADA "BARÓ DE MALDÀ". A *Calaix de sastre*, pàg. 248, vol. II (del 1792-1794). Biblioteca Torres i Amat. Barcelona, 1987.
- (34) *Diccionario Geográfico Universal, dedicado a la Reina Nuestra Señora (Q.D.G.) Redactado de los más recientes y acreditados diccionarios de Europa, particularmente españoles, franceses, ingleses y alemanes*. Editat a Barcelona 1834, tom X, pàg. 507-508. Citat per Joan Álvarez a (38).
- (35) Manuel NARANJO I TEIXIDÓ. A *L'església arxiprestal del Salvador del Vendrell*, 1991, pàg. 57-58-66.
- (36) J. Mª INGLÉS I RAFECAS i Vicenç CABRÉ I BRUGULAT. A *Atlas comarcal*. 4. El Vendrell. IEP. 1982.
- (37) Jaume RAMON I VIDALES. A "L'àngel negre del Vendrell". Article publicat a *La Gramalla* núm. 14. Barcelona 13-VIII-1870.
- (38) J.A.V. (Joan ÀLVAREZ I VERDAGUER). A "L'àngel negre del Vendrell", article publicat al periòdic vilafranquí *El Eco del Panadés* núm. 63 d'11-III-1866. Joan Álvarez apareix com a secretari municipal en una crònica publicada al diari barceloní *La Corona*, de 23-VII-1858.

- (39) Salvador ARROYO I JULIVERT. A "Argenters i orfebreria religiosa a l'església del Vendrell (seg. XVII-XVIII)": Comunicació presentada a les 9enes Jornades d'Estudis Penedesencs. Calafell, 1996.
- (40) No hem pogut consultar l'edició original, ja que els números del *Diario de Tarragona* conservats a les dues hemeroteques tarragonines comencen a partir del 9-I-1861 (Ref. Pere Ferrando).
- (41) Arxiu de Protocols Notarials. A.H.C.V.
- (42) Notícia publicada al setmanari *Baix Penedès* núm. 19 de 4-8-1906.
- (43) Dades procedents de l'arxiu i fons fotogràfic de la família Güixens del Vendrell.